

KANCELARIA SENATU
BIURO ANALIZ I DOKUMENTACJI
Dział Analiz i Opracowań Tematycznych

Opinia o ustawie budżetowej na 2011 r.
w części dotyczącej rolnictwa, rozwoju wsi i rynków rolnych
oraz rybołówstwa (dział 0.10 cz. 32, 33, 62, 72, 83, 85),
a także planach finansowych na 2011 r.

Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
Agencji Rynku Rolnego oraz Agencji Nieruchomości Rolnych

OPINIE I EKSPERTYZY

OE-163

GRUDZIEŃ 2010

Spis treści

I. Uwagi wstępne.....	3
II. Ocena.....	4
1. Struktura dochodów na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne oraz rybołówstwo.....	4
2. Rozliczenia z UE w 2011 r.....	13
3. Agencje płatnicze.....	16
3.1 Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR).....	16
3.2 Agencja Rynku Rolnego (ARR).....	18
4. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS).....	22
5. Agencja Nieruchomości Rolnych (ANR).....	24
III. Konkluzje.....	25

Materiał przygotowany przez Dział Analiz i Opracowań Tematycznych Biura Analiz i Dokumentacji. Biuro zamawia opinie, analizy i ekspertyzy dotyczące poszczególnych projektów ustaw sporządzone przez specjalistów reprezentujących różne punkty widzenia.

Wyrażone w materiale opinie odzwierciedlają jedynie poglądy autorów.

Korzystanie z opinii i ekspertyz zawartych w tym zbiorze bez zezwolenia Kancelarii Senatu dopuszczalne wyłącznie w ramach dozwolonego użytku w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm.) i z zachowaniem wymogów tam przewidzianych.

W pozostałym zakresie korzystanie z opinii i ekspertyz wymaga każdorazowego zezwolenia Kancelarii Senatu.

© Copyright by Kancelaria Senatu, Warszawa 2010

Redakcja techniczna:
Robert Stawicki

Biuro Analiz i Dokumentacji Kancelarii Senatu
Dyrektor – Agata Karwowska-Sokołowska – tel. 022 694 94 32, fax 022 694 94 28,
e-mail: sokolows@nw.senat.gov.pl
Wicedyrektor – Ewa Nawrocka – tel. 022 694 90 53,
e-mail: nawrocka@nw.senat.gov.pl
Dział Analiz i Opracowań Tematycznych tel. 022 694 92 04

Prof. dr hab. Andrzej Czyżewski,
Katedra Makroekonomii
i Gospodarki Żywnościowej
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

**Opinia o ustawie budżetowej na 2011 r.
w części dotyczącej rolnictwa, rozwoju wsi i rynków rolnych
oraz rybołówstwa (dział 0.10 cz. 32, 33, 35, 62, 83, 85), a także planach finansowych
na 2011 r. Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Agencji Rynku Rolnego
oraz Agencji Nieruchomości Rolnych¹**

I. Uwagi wstępne

Rok 2011 jest drugim, w którym zostaną oddzielone dochody, wydatki oraz deficyt krajowego budżetu od dochodów wydatków oraz deficytu budżetu środków europejskich. Warto więc przypomnieć, iż Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK) stał się centralnym podmiotem płatniczym realizującym płatności beneficjentom programów UE i będzie dokonywał wszystkich płatności na ich rzecz z rachunków otwartych w tym banku przez Ministra Finansów, za wyjątkiem niektórych wydatków budżetu krajowego, na które przewidziano środki w ramach pożyczek BGK. Idzie tu głównie o pożyczki z przeznaczeniem na wyprzedzające finansowanie (prefinansowanie) niektórych działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2007-2013 traktowanych jako rozchody budżetu krajowego. Spłaty tych pożyczek zasilą przychody budżetowe. W tych warunkach płatności realizowane przez BGK są jedyną formą przekazywania środków beneficjentom, a tym samym płatności te przestały mieć formę dotacji rozwojowych. Wprowadzenie jednego podmiotu dokonującego płatności wyeliminowało pośredników przy przekazywaniu dotacji, co ułatwia ich rozliczanie i pozwala na bardziej racjonalne i efektywne zarządzanie środkami budżetu państwa. Środki przekazywane będą bowiem na rachunek BGK w sytuacji, gdy będzie to rzeczywiście konieczne i gdy konieczne będzie dokonywanie płatności na rzecz beneficjenta. Przekazywanie środków z budżetu państwa jedynie do jednego podmiotu

¹ Opinia przygotowana na posiedzenie Senackiej Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi w dniu 4 stycznia 2011 r. według danych projektu budżetu rolnego 2011 r. na dzień 1.12.2010 r. z uwzględnieniem przyjętych poprawek do uchwalonej w dniu 17.12.2010 r. ustawy budżetowej.

uprości rozliczanie ich w budżecie i pozwoli na płynne finansowanie programów na przełomie roku budżetowego. Jeśli idzie o płatności w ramach Wspólnej Polityki Rolnej i Rybackiej (WPRiR) w 2011 r. to finansowanie płatności w części przypadającej na UE będzie następować w ramach wydatków budżetu środków europejskich, zaś refundacje z Komisji Europejskiej (KE) poniesionych przez agencje płatnicze wydatków stanowiąc będą dochód budżetu środków europejskich. Stąd też w 2011 r. nie zaplanowano środków na spłatę pożyczek na prefinansowanie WPRiR, tak jak to było przed 2010 r., o czym warto pamiętać przy interpretacji porównań dotyczących tamtych lat.

II. Ocena

1. Struktura dochodów i wydatków na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne oraz rybołówstwo

Dochody budżetowe realizowane przez jednostki nadzorowane przez ministra właściwego ds. rolnictwa i rozwoju wsi planowane są w wysokości **2.258,92 mln zł**, z czego m.in. w części na rolnictwo – **32,94 mln zł** (*w toku prac sejmowych zmniejszono kwotę dochodów w tej części o 31,34 mln zł oraz dokonano przesunięcia, w ramach tej samej części, środków na finansowanie Centralnego Ośrodka Badań Odmian Roślin Uprawnych*), na rozwój wsi – **2.159,01 mln zł**, rynki rolne – **66,38 mln zł** oraz rybołówstwo – **0,30 mln zł**. Stanowią je m.in. wpływy z usług agrochemicznych, opłaty administracyjne, opłaty za badania roślin uprawnych i za czynności administracyjne związane z ich upowszechnieniem. Do tych dochodów wliczane są także dochody Agencji Nieruchomości Rolnych wynikające z gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa wynikające z różnicy między środkami uzyskanymi z gospodarowania Zasobem w danym roku, a środkami wydatkowanymi na realizację zadań obciążających mienie Zasobu w kwocie **2.159 mln zł**. Ponadto dochody te tworzą wpływy z tytułu odzyskanego podatku VAT w związku z realizacją interwencji na rynku rolnym, wpłaty z tytułu rozliczeń z KE, opłat za rejestrację środków ochrony roślin, opłaty od producentów cukru i izogłukozy oraz za rejestrację nazw tradycyjnych produktów i nazw pochodzenia tradycyjnych specjalności, a także wpływy z tytułu rozliczeń z lat ubiegłych i inne z tytułu administracji publicznej oraz z działu oświata oraz wychowanie i edukacyjna opieka wychowawcza. Przyjmując, iż dochody budżetu państwa w 2011 roku wyniosą **273.300,66 mln zł**, udział w nich jednostek resortu rolnictwa i rozwoju wsi wyniesie **0,84%**, tj. dwa i pół raza więcej niż w 2010 r. (w 2009 r. udział ten wynosił **0,43%**, a w 2008 r. **0,79%**). Dochody budżetów wojewodów w 2011 roku wyniosą **272,27 mln zł** (w tym dochody z tytułu likwidacji od 1 stycznia 2011 r. rachunków dochodów własnych oraz gospodarstw pomocniczych funkcjonujących przy

jednostkach budżetowych obsługujących rolnictwo) i będą realnie o **24,57%** wyższe niż w **2010 roku**.

Wydatki na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne oraz rybołówstwo wraz z budżetami wojewodów oraz rezerwami celowymi (z pominięciem budżetu środków europejskich) w 2011 roku wyniosą **12.703,831 mln zł**, tj. będą realnie niższe (stopa inflacji 2,3%) o **7,55%** niż w 2010 roku. Wliczając wydatki budżetowe na KRUS ogólna kwota wydatków wzrasta do **28.515,491 mln zł**, tj. realnie o **5,95%** mniej niż w **2010 r.** (w **2010 r.** było to o **8,79%** więcej niż w **2009 r.**, zaś w **2009 r.** było to o **16,74%** mniej niż w **2008 r.**). Stanowi to **4,05%** wydatków budżetu państwa bez KRUS (w 2010 r. było to **4,45%**), zaś z uwzględnieniem KRUS **9,1%** (w **2010 r.** było to **9,83%**). Tak więc w **2011 r.** nastąpił spadek tego udziału o **9%** (bez KRUS), a z wydatkami na KRUS o **7,4%**. Warto zwrócić uwagę, iż został on osiągnięty realnie przy niższym poziomie planowanych wydatków na KRUS realnie o **4,62%** niż w **2010 r.** (z uwzględnieniem inflacji). Jeśli idzie o udział łącznych wydatków na omawiany sektor w PKB (bez KRUS) to w **2011 r.** wyniesie on **0,85%**, a odpowiednio porównywalny udział w **2010 r.** wynosił **0,95%**, a w **2009 r.** **0,75%**. W tym przypadku udział ten zmniejszył się w **2011 r.** o ok. **10,58%** w porównaniu z **2010 r.**, a z uwzględnieniem wydatków na KRUS udział ten wyniesie w **2011 r.** **1,91%** wobec **2,1%** w **2010 r.** i **2%** w **2009 r.** tj. zmniejszył się o **9,05%** w stosunku do **2010 r.** i **4,8%** w stosunku do **2009 r.**

W 2011 roku potrzeby resortu rolnictwa w zakresie wydatków zapisanych w rezerwach celowych wyniosą **4.938,693 mln zł** tj. realnie o **27,96%** mniej niż w **2010 r.**, z czego na płatności bezpośrednie i pozostałe realizowane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) **1.950,855 mln zł** tj. realnie o blisko jedną czwartą mniej (**24,12%**) niż w 2010 r. oraz na współfinansowanie programów unijnych. Na współfinansowanie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) w latach 2007-2013 przeznaczona jest kwota **1.095,98 mln zł**, tj. realnie o połowę mniej (**50,3%**) niż w 2010 r., zaś w budżetach wojewodów na cele te przeznaczona jest tylko **64,007 mln zł** tj. o **89,54%** mniej niż w **2010 r.**, co podkreśla wygasający charakter tych wydatków w miarę zbliżania się do 2013 r. ze względu na poziom wykorzystania. Natomiast zdecydowanie wzrosnąć mają wydatki na współfinansowanie programów unijnych realizowanych przez Agencję Rynku Rolnego (ARR) z kwoty **54,187 mln zł** w 2010 r. do **176,706 mln zł** w 2011 r. tj. realnie ponad trzykrotnie (**323,8%**) oraz na cele Programu Operacyjnego (PO) „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013” z kwoty **77,546 mln zł** w **2010 r.** do **261,283 mln zł** w **2011 r.** tj. realnie ponad trzykrotnie (**334,64%**). Gdy zaś chodzi o pozostałe pozycje zapisane w tej części to należy odnotować, że w 2011 r.

dopłaty do paliwa rolniczego pozostaną nominalnie w takiej samej kwocie **720 mln zł**, co w 2010 r. (realnie mniej o poziom inflacji). Podobnie z wydatkami na zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt oraz dofinansowanie kosztów realizacji zadań Inspekcji Weterynaryjnej, na które przewiduje się kwotę **257,1 mln zł**, nominalnie tyle samo co w 2010 r. Z kolei istotnie maleją środki na ubezpieczenie upraw rolnych i zwierząt gospodarskich, nominalnie trzykrotnie z **300 mln zł w 2010 r.** do **100 mln zł w 2011 r.** oraz na program poakcesyjnego wsparcia obszarów wiejskich ze **120 mln zł w 2010 r.** do **50,39 mln zł** tj. realnie o **60,31%**.

Trzeba również odnotować pojawienie się trzech tytułów budżetowych, których w 2010 r. nie było. Szczególnie wymowne jest przeznaczenie **210 mln zł** na utrzymanie podstawowych melioracji wodnych i prowadzenie ewidencji wód istotnych dla regulacji stosunków wodnych na potrzeby rolnictwa. Rok 2010 obfitujący w powodzie i liczne zalania gruntów rolnych unaoczniał nagłą potrzebę poprawy melioracji i stosunków wodnych na obszarach rolniczych w skali całego kraju jak i województw. Wydatki na ten cel stały się nagłą potrzebą, stąd pojawienie się tej pozycji w budżecie rolnym jest racjonalne i bardzo pożądane. Ponadto w rezerwach celowych po raz pierwszy w 2011 r. pojawiły się środki z tytułu przyrostu dochodów budżetu w związku z przejściem przez jednostki macierzyste gospodarstw pomocniczych i likwidację ich rachunku dochodów własnych w wysokości **46,517 mln zł** oraz środki na współfinansowanie Programów Operacyjnych realizowanych w ramach Narodowej Strategii Spójności w latach 2007-2013 w wysokości **5,805 mln zł**.

Do budżetu rolnego na 2011 r. należy wliczyć wydatki zabezpieczone w innych częściach budżetowych w zakresie rolnictwa i rybołówstwa. Mam tu na myśli środki na pomoc techniczną dla PROW w latach 2007-2013 oraz na rzecz PO „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich” w wysokości **3,977 mln zł** tj. realnie o **9,44 %** mniej niż w 2010 r. zapisane w cz. 19 budżetu (Finanse publiczne i instytucje finansowe) i w cz. 49 na pomoc techniczną dla PROW 2007-2013 w wysokości **0,104 mln zł** (tj. realnie o **11,87%** mniej niż w 2010 r.) zapisane w budżecie Urzędu Zamówień Publicznych. Do pozycji tych dodać należy wydatki zapisane w cz. 28 budżetu „Gospodarka Morska” przeznaczone w 2011 r. na PO „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013” w wysokości **5,041 mln zł**, która to pozycja nie była wyszczególniona w budżecie na 2010 r.

Budżet rolny na 2011 r. wydziela też środki na finansowanie i prefinansowanie wydatków z budżetu środków europejskich w kwocie **22.766,164 mln zł**, które to środki są realnie wyższe o **16,48%** niż w 2010 r. (w 2010 r. były one wyższe o 20,12% niż w 2009 r.). **Główną ich pozycję stanowią wydatki na PROW w latach 2007-2013 (a nie na płatności obszarowe jak to było w 2010 r.) w kwocie 10.481,630 mln zł**, tj. realnie o **91,72%** wyższe

niż w 2010 r. Ten blisko dwukrotny wzrost oznacza jednak, iż na te cele nie przewidziano środków w rezerwach celowych budżetu środków europejskich, na które wydzielono w 2010 r. środki w wysokości **2,914 mln zł**. Z kolei na drugiej pozycji w strukturze wydatków tego budżetu są płatności obszarowe. Wyniosą one **6.648,137 mln zł** i będą jednak realnie o **29,54%** niższe niż w 2010 r. Realnie mniejsze będzie także prefinansowanie działań interwencyjnych na rynkach rolnych, które wyniesie **550 mln zł** tj. o **47,46%** realnie mniej niż w 2010 r. Zwiększy się też w budżecie środków europejskich prefinansowanie na cele Wspólnej Polityki Rybackiej z **213 mln zł** do **366 mln zł** tj. realnie o **78,92%**. Utrzymuje się też dynamika wsparcia producentów owoców i warzyw. Na cele te planuje się wydać w **2011 r. 580,262 mln zł** tj. blisko **89,44%** realnie więcej niż w 2010 r. (w 2010 r. wzrost ten był 2,5 krotny). Należy także odnotować, iż w wydatkach budżetu środków europejskich odnotowuje się w 2011 r. podział wg części budżetowych, tak jak w budżecie krajowym. I tak, w wydatkach na rolnictwo przewiduje się **16,853 mln zł** na Programy Operacyjne realizowane w ramach Narodowej Strategii Spójności w latach 2007-2013, na rozwój wsi planuje się przeznaczyć łącznie **17.710,415 mln zł** tj. realnie o 17,02% więcej niż w 2010 r. (strukturę tych wydatków tworzą wymienione wyżej płatności obszarowe, PROW 2007-2013, wsparcie producentów owoców i warzyw oraz wydatki na Wspólną Politykę Rybacką).

Poza wymienionymi działaniami budżet środków europejskich tworzą wydatki na **rybołówstwo** w wysokości **356,502 mln zł** tj. o **138,38%** więcej niż w 2010 r. z przeznaczeniem na PO „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013”, na **budżety wojewodów 349,649 mln zł** (w 2010 r. było to **4,3 mln zł**) z przeznaczeniem na zadania PROW 2007-2013, głównie melioracje wodne (**273,319 mln zł**) i prace geodezyjno-urzędzeniowe (**49,326 mln zł**), łącznie **322,645 mln zł** oraz na Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko **27,004 mln zł**, tj. realnie ponad 6-cio krotnie więcej niż w 2010 r. Rezerwy celowe budżetu środków europejskich tworzy pięć pozycji z wydatkami na kwotę **3.782,745 mln zł** tj. o **17,04%** realnie więcej niż w 2010 r., z których cztery nie wystąpiły w 2010 r. Stanowią je wydatki wojewodów na PROW 2007-2013 **107,545 mln zł**, płatności obszarowe **3.000 mln zł**, działania interwencyjne na rynku rolnym **313,441 mln zł** i Programy Operacyjne realizowane w ramach Narodowej Strategii Spójności w latach 2007-2013 **5,257 mln zł**. Do tych pozycji trzeba dodać wydatki na PO „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013”, na które przewidziano w 2011 r. w rezerwach celów omawianego budżetu **356,502 mln zł** tj. realny wzrost o **37,37%**. Do środków unijnych dodatkowo trzeba zaliczyć pożyczki udzielane przez BGK podmiotom krajowym na

prefinansowanie PROW w latach 2007-2013, na które w 2011 r. przewidziano kwotę **1.241,227 mln zł** tj. realnie o **37,8%** mniejszą niż w 2010 r.

Łącznie więc wydatki na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne wraz z wydatkami na KRUS i środkami z budżetu UE wyniosą **51.281,655 mln zł** tj. (w 2010 r. było to 48.762,811 mln zł) tj. będą realnie o **2,86%** wyższe niż w 2010 r. Jeśli dodatkowo środki z UE zwiększyć o pożyczki udzielane z BGK podmiotom krajowym na prefinansowanie wydatków na PROW to można uznać, iż w budżecie rolnym Polski na rok 2011 przewiduje się uzyskanie kwoty **52.522,822 mln zł**, tj. realnie więcej o **1,32%** niż w 2010 r. (**50.687,553 mln zł**).

Porównując wydatki budżetowe na 2011 r. w poszczególnych częściach tylko krajowego budżetu należy zauważyć, iż wydatki na rolnictwo wyniosą **748,171 mln zł** (*w toku prac sejmowych ogólną kwotę (748,871 mln zł) zmniejszono o 700 tys. zł przeznaczoną na rolnictwo ekologiczne i przeniesiono ją do części 33. - Rozwój wsi z przeznaczeniem na Centrum Doradztwa Rolniczego*), i będą realnie o **26,23%** wyższe niż w 2010 r. tj. więcej niż o jedną czwartą. Wydatki na rozwój wsi wyniosą **5.155,977 mln zł** i będą realnie o **12,81%** wyższe niż w roku 2010. Podobnie wyższe będą wydatki na rybołówstwo **177,102 mln zł** tj. realnie o **80,69%** więcej niż w 2010 r. i w budżetach wojewodów **1.149,787 mln zł** tj. o **20,59%** realnie więcej niż w 2010 r. Realny wzrost odnotować także należy w wydatkach na rolnictwo i rybołówstwo zapisanych w innych częściach budżetu (cz.19, 21, 49), które w **2011 r.** wyniosą **9,122 mln zł** tj. o **105,11%** więcej niż w 2010 r. Zdecydowanie mniejsze będą natomiast wydatki na rynki rolne **524,329 mln zł** (realnie mniej o 23,57%) oraz na rezerwy celowe **4.938,643 mln zł** tj. realnie o **27,96%** mniej niż w 2010 r. Warto tu podkreślić, iż w zakresie rezerw celowych budżet środków europejskich zakłada realny wzrost o **17,04%** w stosunku do 2010 r. co do pewnego stopnia kompensuje ten spadek, czego nie ma w przypadku rynków rolnych, gdzie również w budżecie środków europejskich występuje spadek. **Można zatem postawić tezę, iż o ogólnie szczuplejszym budżecie rolnym wraz z budżetami wojewodów w 2011 r. zdecydowały redukcje wydatków w zakresie rezerw celowych, rynków rolnych, a także KRUS, ale nie w zakresie rolnictwa, rybołówstwa i rozwoju wsi, gdzie zanotowano realny wzrost wydatków.** Warto zatem przyjrzeć się szczegółowo dynamice realnych wydatków w budżecie krajowym wraz z budżetami wojewodów na cele rolnictwa, rozwoju wsi i rynków rolnych. Dokumentuje to poniższe zestawienie przyrostów i spadków planowanych wydatków.

Tabela 1**Przyrost bądź spadek wydatków z krajowych środków budżetowych w 2011 r. w Polsce na wybrane cele**

Lp.	Cele	Wydatki w mln zł		Dynamika w % (realnie do 2010 r.)
		w 2010 r. Ustawa	w 2011 r. Ustawa budżetowa	
PRZYROSTY				
1	Melioracje wodne	154,73	322,60	+112,65
2	Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt	4,92	9,81	+97,15
3	Przygotowanie i sprawowanie przewodnictwa w Radzie UE	2,46	4,78	+92,0
4	Prace geodezyjno-urzędniowe na potrzeby rolnictwa	13,94	32,16	+28,48
5	Administracja publiczna (łącznie rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne)	140,84	161,65	+12,48
6	Oświata i wychowania (szkoły zawodowe, doksztalcanie i doskonalenie nauczycieli, pozostała działalność)	125,57	142,12	+10,88 (2)
7	Spółki wodne	3,61	3,81	+3,26 (2)
8	Internaty i bursy szkolne	18,37	19,32	+2,85
9	Ochrona roślin	2,44	2,52	+1,02
10	Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego (Centralna Biblioteka Rolnicza)	5,22	5,33	+1,01
11	Centrum Doradztwa Rolniczego	11,07	11,43	+1,0 (2)
12	Postęp biologiczny w produkcji roślinnej	18,0	18,59	+1,0
13	Rolnictwo ekologiczne	5,73	5,92	+1,0
14	Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych	27,43	28,12	+0,21
S P A D K I				
15	Ubezpieczenie upraw rolnych i zwierząt gospodarskich	300,0	100,0	-68,97

16	Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	1,97	0,75	-64,31
17	Program poakcesyjnego wsparcia obszarów wiejskich	120,0	50,39	-60,31
18	Zarybianie polskich obszarów morskich	5,5	4,86	-13,86
19	Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa (budżet krajowy)	11,1	10,25	-9,92
20	Postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej	99,75	98,20	-3,86 (1)
21	Graniczne Inspektoraty Weterynaryjne	9,42	9,41	-2,41 (1)
22	Dopłaty do paliwa rolniczego	720	720	-2,3
23	Zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt oraz badania monitoringowe (budżety wojewodów)	257,1	257,1	-2,3 (1)
24	Powiatowe Inspektoraty Weterynarii	226,44	226,86	-2,12
25	Krajowa Stacja Chemiczno-Rolnicza	36,53	36,73	-1,74
26	Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego	153,25	154,47	-1,5 (1)
27	Inspektoraty rybołówstwa morskiego	12,86	12,97	-1,36
28	Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (budżet krajowy)	16,97	17,16	-1,28 (1)
29	Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa (budżety wojewodów)	107,39	108,56	-1,22 (1)
30	Główny Inspektorat Weterynarii	10,35	10,48	-1,02 (1)
31	Wojewódzkie Inspektoraty Weterynarii	109,26	111,35	-0,38
32	Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (budżety wojewodów)	26,08	26,60	-0,28 (1)

Pozycje, które wystąpiły w budżecie rolnym Polski 2011 r. po raz pierwszy, bądź nie wystąpiły

33	Utrzymanie urządzeń melioracji wodnych podstawowych i istotnych dla regulacji stosunków wodnych na potrzeby rolnictwa	0	210,0	x
34	Skutki zmian systemowych wynikających z przejęcia gospodarstw pomocniczych i likwidowanego w nich rachunku dochodów	0	46,52	x

	własnych przez jednostki macierzyste			
35	Splata IV raty na rzecz Wspólnoty z tytułu kary za nadwyżkę zapasów produktów rolnych innych niż cukier	12,99	0	x

Źródło: *Informacja o projekcie budżetu państwa i budżetu środków europejskich na 2011 r. w zakresie rolnictwa, rozwoju wsi, rynków rolnych, rybołówstwa oraz pozostałych części dotyczącej rolnictwa*, MRiRW, Warszawa 2010.

Uwaga:

(1) oznacza spadek, (2) wzrost wydatków kolejny raz z rzędu,

- - - - linia przerywana oddziela tytuły budżetowe, na które przewidziane w 2011 r. środki są realnie mniejsze, ale spadek nie przekracza stopy inflacji na 2011 r. tj. 2,3%.

Zamieszczone powyżej zestawienie wybranych wydatków z krajowego budżetu na 2011 r. z pominięciem finansowania i współfinansowania programów unijnych, płatności bezpośrednich i pozostałych **dowodzi podobnej, jak w 2010 r. asymetrii planowanych wydatków budżetowych. Tylko w 14 przypadkach wystąpił realny przyrost wydatków (w 2010 r. w 12), przy czym w 3 (w 2010 r. w 4) po raz kolejny z rzędu. W 18 przypadkach planuje się spadek, przy czym w 8 kolejny raz z rzędu.** Interesujące jest jednak, że ocena tej dynamiki w ujęciu wartościowym wskazuje na wyraźną przewagę przyrostów (w sumie ok. 365%), niż spadków (239%), czego nie było w 2010 r. Podkreślić też należy, iż w wykazanych 18 pozycjach, gdzie odnotowano realny spadek planowanych wydatków, w 11 są one zaplanowane na poziomie nominalnie co najmniej takim samym jak w 2010 r., a realnie mniejszym ze względu na wskaźnik zakładanego wzrostu cen (inflacji) wynoszący w 2011 r. 2,3%. **Jest to więc mniejsze splaszczanie spadków. Można zatem uznać, iż w ujęciu dynamicznym budżet rolny na 2011 r. jest korzystniejszy niż w 2010 r., ze względu na wyższą dynamikę przyrostu planowanych wydatków, niż spadków w stosunku do 2010 r. Zauważa się też pewną przemienność w planowaniu wydatków budżetowych. Można wskazać na wiele pozycji, na które wydatki mają wzrastać, bądź spadać, odwrotnie niż było to w 2010 r., zaś liczba pozycji, gdzie wzrosty i spadki występują kolejny raz z rzędu jest mniejsza niż w 2010 r.**

Koncentracja przyrostu wydatków w stosunku do 2010 r. zaznaczyła się w kilku tytułach. Na plan pierwszy wysuwają się melioracje wodne, na które w krajowym budżecie przeznaczona się w sumie 532,6 mln zł, łącznie z rezerwą celową (210 mln zł). Kwota ta może być wsparta środkami z UE zapisanymi w budżetach wojewodów zapisanymi w PROW na lata 2007-2013 w łącznej wysokości 273,32 mln zł oraz środkami z rezerwy celowej wojewodów obejmującej 107,545 mln zł. Fakt ten ocenić

trzeba zdecydowanie pozytywnie. Od lat zaznacza się niedostatek nakładów na rzecz konserwacji urządzeń wodnych, koszenia, odmulania, utrzymania w należyтым stanie wałów i urządzeń melioracji podstawowej, na co wskazują interwencje poselskie. Powodzie i podtopienia, jakie wystąpiły w 2010 r., wyraźnie wykazały niedostatek konserwacji urządzeń podstawowych, w budowłach piętrzących, upustowych, stopniach i zbiornikach wodnych itp., co w pełni uzasadnia wyraźny wzrost nakładów na cele melioracji w budżecie na 2011 r. **Cieszy też, iż wraz z tym realnie wzrastają wydatki na spółki wodne oraz na prace urządzeniowo-geodezyjne wykonywane na potrzeby rolnictwa.** Te ostatnie mogą być wspierane środkami UE będącymi w dyspozycji wojewodów w ramach PROW na lata 2007-2013 w wysokości 49,326 mln zł. **Należy także odnotować konsekwentny, kolejny rok z rzędu, wzrost nakładów na cele oświaty i wychowania na rzecz rozwoju rolnictwa, dotyczące szkolnictwa zawodowego, doksztalcania i doskonalenia nauczycieli, internautów oraz na bursy szkolne. Jest to dobry objaw, podobnie jak sygnał zmiany stosunku ustawodawcy do szeroko rozumianego postępu innowacyjnego i biologicznego w rolnictwie. W 2011 r. po raz pierwszy od wielu lat wyraźnie wzrosły nakłady na Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt. Zwiększone będą, aczkolwiek nieznacznie, nakłady na ochronę roślin, Centrum Doradztwa Rolniczego, postęp biologiczny w produkcji roślinnej, rolnictwo ekologiczne czy Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych. Szkoda, że do grupy tych pozytywnie wyróżnionych tytułów budżetowych nie można zaliczyć w 2011 r. nakładów na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej, gdzie nadal odnotowuje się realny spadek wydatków (o 3,86%) w 2011 r. Wystąpi też wyraźny wzrost realnych wydatków w związku z przygotowaniem do sprawowania polskiej prezydencji w UE w 2011 r. o 92% tj. do kwoty 4,78 mln zł, a także na administrację publiczną.**

Odnośnie do **spadków** w wydatkach budżetowych to w największym stopniu **dotyczą one ubezpieczeń upraw rolnych i zwierząt gospodarskich.** Najwyraźniej problem ubezpieczeń ryzyka w rolnictwie nie może na tyle zakorzenić się w świadomości decydentów i praktyków, **aby można było mówić o stabilnym kierunku jego rozwoju.** Skądinąd trudno się temu dziwić skoro i w UE nie ma jednoznacznego stanowiska w tym zakresie, a sprawy ubezpieczeń rolnych stanowią istotny fragment dyskusji nad reformą Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) po 2013 r. Powoli wygasają wydatki na program poakcesyjnego wsparcia obszarów wiejskich. Niejasne jest jakie przesłanki spowodowały redukcję środków na usuwanie kłesk żywiolowych. **Mniej środków niż w 2010 r. zostało przeznaczonych na zarybianie polskich obszarów morskich i Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa. Planowane redukcje wydatków na większość wymienionych w tabeli 1 tytułów wskazuje**

jednak, iż ustawodawca starał się zabezpieczyć przynajmniej nominalnie ten sam poziom wydatków co w 2010 r. i realne ich zmniejszenie tylko przez proces inflacji w granicach do 2,3%. I tak nominalnie podobną wysokość jak w 2010 r. osiągną wydatki na dopłaty do paliwa rolniczego, na zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt, na wszystkie Inspektoraty Weterynarii, Inspekcje Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Inspekcje Ochrony Roślin i Nasiennictwa, wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego, Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego i inne niezbędne dla rozwoju rolnictwa, wsi i rynków rolnych placówki wymienione w tabeli 1.

2. Rozliczenia z UE w 2011 roku

Członkostwo Polski w UE znajduje od 1.01.2010 r. odzwierciedlenie w zakresie planu wydatków budżetowych na ich prefinansowanie w budżecie środków europejskich. W ramach wydatków z tego budżetu, których dysponentem jest Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ustawie budżetowej **na 2011 r.** przewiduje się łącznie wydatkowanie **22.766,164 mln zł** tj. realnie o **16,48%** więcej niż w **2010 r.**, z tego na:

1. Rolnictwo – 16.853 mln zł z przeznaczeniem na Programy Operacyjne realizowane w ramach Narodowej Strategii Spójności w latach **2007-2013**, a dotyczące szkół zawodowych oraz edukacyjnej opieki wychowawczej. Kwotę tę należy zwiększyć o **5.257 mln zł** przeznaczone na ten cel w funduszach celowych budżetu środków europejskich. Łącznie więc na Programy Operacyjne w ramach Narodowej Strategii Spójności realizowanej w latach **2007-2013** planuje się przeznaczyć w **2011 r. 22,11 mln zł.**

2. Rozwój wsi – 17.710,415 mln zł tj. realnie o **17,02%** więcej niż w **2010 r.** z przeznaczeniem na:

- **płatności obszarowe – 6.648,137 mln zł** tj. realnie o **29,54%** mniej niż w **2010 r.**, przy czym dodatkowe **3 mln zł** zapisano na ten cel w rezerwach celowych budżetu środków europejskich. Łącznie więc na płatności obszarowe przeznacza się w tym budżecie kwotę **9.648,137 mln zł** tj. realnie o **3,29%** więcej niż w **2010 r.**
- **PROW na lata 2007-2013 – 10.481,630 mln zł** tj. realnie o **91,72%** więcej niż w 2010 r. Dodać należy, iż na cele tego programu brak jest środków w rezerwach celowych, co miało miejsce w **2010 r. (2.914,412 mln zł).**
- **wsparcie producentów owoców i warzyw – 580,262 mln zł** tj. realnie o **89,44%** więcej niż w 2010 r.
- **Wspólną Politykę Rybacką – 0,386 mln zł** tj. realnie o **78,92%** więcej niż w 2010 r.

3. Rynki rolne – 550,0 mln zł tj. realnie o **47,46%** mniej niż w **2010 r.**, przy czym w rezerwach celowych budżetu środków europejskich na działania interwencyjne na rynku rolnym przeznaczona jest dodatkowo **313,441 mln zł**. Łącznie więc na ten cel zabezpieczono w budżecie środków UE kwotę **863,441 mln zł**, tj. realnie o **16,21%** mniej niż w 2010 r.

4. Rybołówstwo – 356,502 mln zł tj. realnie o **138,38%** więcej niż w 2010 r. z przeznaczeniem na **PO „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich na lata 2007-2013”**. Na cel ten zarezerwowana została także dodatkowa kwota **356,502 mln zł** zapisana w rezerwach celowych budżetu środków europejskich, która jest realnie o **37,37%** wyższa niż w 2010 r.

5. W budżetach wojewodów zabezpieczono środki unijne na kwotę **349,649 mln zł**, tj. ponad 81 razy więcej niż w 2010 r. z przeznaczeniem na PROW w wysokości **322,645 mln zł**, przy czym na cele związane z melioracjami wodnymi **273,319 mln zł** oraz pracami geodezyjno-urządzeniowymi na potrzeby rolnictwa na kwotę **49,326 mln zł**. Ponadto w budżetach wojewodów na realizację PO „Infrastruktura i środowisko” zabezpieczono środki w wysokości **27,004 mln zł**, tj. realnie ponad 6-krotnie więcej niż w 2010 r.

6. Tak więc na wymienione wyżej rezerwy celowe przeznaczona jest ze środków unijnych łączną kwotę **3.782,745 mln zł** tj. o **17,04%** realnie więcej niż w **2010 r.**

Do środków unijnych zalicza się także pożyczki udzielane przez BGK na cele prefinansowania zadań PROW wynikających z programu na lata 2007-2013 a realizowanych przez podmioty krajowe. W 2011 r. jest to **kwota 1.241,247 mln zł** tj. realnie mniej o **37,81% niż w 2010 r.** (spłata tych pożyczek zasili w odpowiednim czasie dochody budżetu środków europejskich, stąd pożyczki te traktowane są jako środki z UE). Łącznie więc środki te wyniosą **24.007,391 mln zł**, z czego **22.766,164 mln zł** zawiera budżet środków europejskich, zaś **1.241,277 mln zł** stanowią środki kredytowane przez BGK jako prefinansowanie celów PROW realizowanych przez podmioty krajowe.

Powyższe wyliczenia należy uzupełnić stwierdzeniem, iż wydatkowaniu z krajowego budżetu jednej złotówki na współfinansowanie i finansowanie podstawowych celów Wspólnej Polityki Rolnej (płatności bezpośrednich i pozostałych, realizowanych przez ARiMR, programów unijnych wykonywanych przez ARR, PROW 2007-2013, PO „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów

rybackich na lata 2007-2013”, Programów Operacyjnych w ramach Narodowej Strategii Spójności (NSS) realizowanych w latach 2007-2013) a zapisanych w rezerwach celowych budżetu państwa oraz środkach na pożyczki BGK w łącznej wysokości 4.726,051 mln zł w 2011 r. - towarzyszy 4,81 zł wydatkowanych z budżetu środków europejskich (22.766,164 mln zł) na wymienione wyżej cele współfinansowania i finansowania z budżetu krajowego. Warto podkreślić, iż środki te stanowią dochód budżetu środków europejskich i wpłyną tam po wcześniejszym opłaceniu składki do budżetu UE za 2011 r. oraz prefinansowaniu celów programów WPR przez BGK. W 2010 r. wskaźnik ten wynosił 2,4 zł i podobny był w 2009 r. Oznacza to, iż sektor rolny w Polsce w omawianym zakresie będzie w większym stopniu beneficjentem WPR niż w latach poprzednich. Pamiętać jednak należy, iż w przepływach finansowych z UE występuje blisko roczne odroczenie. Na płatności bezpośrednie (obszarowe) realizowane przez UE w 2011 r. składać się bowiem będą **niezrealizowane płatności za rok 2010 w planowanej wysokości 80% należnej kwoty oraz 20% należności za 2011 r., przy czym wypłata tych ostatnich rozpocznie się 1 grudnia 2010 r.** Pozostała część należności za 2010 r. będzie realizowana do 30 czerwca 2011 r. Warto pamiętać, iż należności za rok 2010 (płatne w 2011 r.) zostaną ostatecznie wyliczone w oparciu o ustalony przez Komisję Europejską kurs Euro/PLN na 2011 r., podobnie jak i składka Polski do budżetu UE na 2011 r. według kursu z dn. 31.12.2010 r. **Na 2011 r. składka ta jest szacowana na 15.656,425 mln zł, przy czym do szacunku przyjęto kurs 3,75 PLN/Euro.** Tak więc, w świetle tych szacunków składka członkowska Polski na 2011 r. będzie realnie o **8,88% wyższa niż w 2010 r.** Należy w tym miejscu przypomnieć, iż ewentualna aprecjacja złotego spowoduje automatyczny wzrost składki w walucie unijnej (deprecjacja natomiast spadek), zaś należne Polsce środki w euro w związku z WPRiR będą odpowiednio **pomniejszone lub powiększone** (w zł) ze względu na różnice kursowe.

Jeśli wziąć pod uwagę refinansowane środki unijne przeznaczone na wydatki w budżecie środków europejskich w 2011 r. tj. na rolnictwo, rozwój wsi, rynki rolne, i rybołówstwo wraz z budżetami wojewodów i rezerwami celowymi w kwocie 22.766,164 mln zł, to stanowią one 31,89% ogółu środków. Z pożyczkami z BGK jest to 24.007,311 mln zł, tj. 33,62% środków, które mają być przekazane Polsce przez UE w 2011 r. (w sumie 71.390,491 mln zł). Kwota ta jest nominalnie o ponad 7 mld zł wyższa niż planowana w 2010 r., niemniej udział w niej sektora rolnego, głównie celów i zadań Wspólnej Polityki Rolnej i Rybackiej jest o 4% niższy niż w 2010 r., głównie ze względu na wzrost ogólnej sumy środków przekazywanych Polsce przez UE w 2011 r. Warto zauważyć, iż odsetek ten wykazuje od kilku lat tendencję malejącą. W 2010 r. było to

35,9%, w 2009 - 48,49%, w 2008 - 41,49%, w 2007 - 43,28% i w 2006 - 43,32%. Dowodzi to, iż Wspólnej Polityce Rolnej i Rybackiej wyrosła wyraźnie konkurencja w zakresie tytułów, na które wydatkowane są środki przekazywane przez UE, w głównej mierze w postaci programów realizowanych z udziałem funduszy strukturalnych w ramach Narodowych Strategii Ram Odniesienia (NSRO) 2009-2013 oraz programów z udziałem środków z Funduszu Spójności, co tłumaczy względny spadek udziału WPRiR we wspólnotowej polityce gospodarczej UE i zahamowanie tendencji do jej zwrotu zaznaczająca się w latach 2006-2009. Wcześniejsze duże beneficja polskiego sektora rolnego i rybołówstwa z tytułu finansowego wsparcia przez środki przekazane przez UE, pozostaną w 2011 r. nadal wysokie (wyższe niż w 2010 r.). **Można szacować, iż o ile na 1 zł wniesionej przez Polskę składki do budżetu ogólnego UE przypadło w 2011 r. 4,56 zł ze środków przekazanych przez UE (w 2010 r. planowano 3,48 zł, w 2009 - 2,69 zł, w 2008 - 3,77 zł, w 2007 - 2,53 zł, a w 2006 - 2,44 zł), to z tego 1,53 zł przeznaczone będzie w 2011 r. na szeroko pojęty sektor rolny i rybołówstwo. W 2010 r. było to 1,50 zł, a we wcześniejszych latach wskaźnik ten wynosił odpowiednio w 2009 - 1,30 zł, w 2008 - 1,56 zł, w 2007 - 1,10 zł, a w 2006 - 1,06 zł. Średnia więc za okres 2006-2011 wyniosła 1,34 zł. Z całym więc przekonaniem można powiedzieć, iż sektor rolny i wieś w Polsce, a także rybołówstwo będą również w 2011 r. beneficjentem netto procesu integracji Polski z UE. Rok 2011 przerwie więc tendencję spadkową zaznaczającą się w latach 2009-2010 i pod względem korzyści świadczonych przez UE na rzecz sektora rolnego i rybołówstwa zbliży się do najlepszego 2008 r., w którym to z tytułu 1 zł wniesionej przez Polskę składki, krajowy budżet rolny uzyskiwał 1,56 zł ze środków przekazanych przez UE. Będzie to też istotnie więcej, niż było na początku integracji z UE tj. w latach 2006-2007. Z obowiązku recenzenta pragnę jednak zauważyć, iż dynamika przyrostu środków na prefinansowanie WPRiR oraz kontynuację programów operacyjnych będzie też w 2011 rosnąca w porównaniu z rokiem poprzednim.**

3. Agencje płatnicze

3.1. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR)

Projekt planu finansowego ARiMR na 2011 rok został sporządzony w układzie przychodowo-kosztowym (memoriałowym). Łączna kwota planowanych na 2011 r. przychodów ogółem wynosi **2.117,340 mln zł**, tj. po uwzględnieniu stopy inflacji **2,26%** realnie mniej niż przewiduje wykonanie budżetu w 2010 roku. Przewidziano w tym dotację podmiotową z budżetu państwa w kwocie **1.875,999 mln zł** oraz na inwestycje i zakupy inwestycyjne **198 mln zł** a także dotację celową w kwocie **38 tys. zł**. W sumie dotacje

z budżetu będą w **2011 r.** realnie niższe o **2,98%** niż w 2010 r. Ponadto na przychody ARiMR w **2011 roku** składają się przychody własne w wysokości **20,55 mln zł** i pozostałe **22,75 mln zł**. W pierwszym przypadku jest to realnie o **22,07%** mniej, w drugim **10,7 raza** więcej niż w 2010 roku.

Wydatki z tytułu krajowej działalności pomocowej dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych wyniosą w **2011 roku 922,463 mln zł** i będą realnie niższe o blisko **4% niż w 2010 roku**. Na kwotę tą składają się wydatki nominalnie rosnące na dopłaty do oprocentowania inwestycyjnych kredytów bankowych, na częściową spłatę kapitału kredytów na realizację inwestycji w gospodarstwach rolnych, na pomoc dla zakładów utylizacyjnych, zajmujących się przetwarzaniem, transportem oraz spalaniem mączek wyprodukowanych ze zwłok przeżuwaczy oraz świń (**68,49 mln zł**). Ponadto są to płatności na finansowanie zalesienia gruntów ornych (**45,75 mln zł**), działalność informacyjno-promocyjną (**6,15 mln zł**), realizację udzielonych poręczeń i gwarancji (**1,97 mln zł**), finansowanie zadań w zakresie identyfikacji i rejestracji zwierząt (**0,63 mln zł**). Do wydatków ARiMR z omawianej grupy, które w 2011 r. będą realnie niższe niż w 2010 roku, należeć będą dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych w związku z wystąpieniem skutków klęsk żywiołowych (**154,67 mln zł**) oraz pomoc finansową na przygotowanie wniosków o rejestrację nazw i oznaczeń geograficznych pierwotnych produktów rolnych (**0,12 mln zł**). Zwraca uwagę fakt, iż w **2011 r. ARiMR** nie będzie dysponować środkami budżetowymi na realizację krajowej płatności do powierzchni upraw rzepaku, wykorzystywanego na cele energetyczne, na wsparcie działalności administracyjnej grup producentów rolnych oraz na pomoc finansową dla rolników, którzy otrzymali w latach poprzednich płatności uzupełniające do powierzchni upraw chmielu. Z kolei na **koszty bieżącej działalności ARiMR zaplanowano kwotę 1.088,774 mln zł, tj. o ok. 2,64% realnie mniej niż w 2010 roku. Kwota ta obejmuje koszty materiałów i energii, remontów, usług obcych, podatki i opłaty, wynagrodzenia i składki od wynagrodzeń, oraz pozostałe koszty**. Z wymienionych rodzajów kosztów realnie wzrastają nakłady na materiały oraz podatki i opłaty, i pozostałe koszty, maleją na remonty i pozostałe usługi obce. Inne wymienione rodzaje kosztów utrzymują się na niezmiennym nominalnie poziomie, włącznie z wynagrodzeniem, przy czym zakłada się tą samą średnioroczną liczbę zatrudnionych. W 2011 roku ARiMR, jako jeden z największych krajowych pracodawców, **planuje zatrudnić 11.558 osób w przeliczeniu na pełne etaty. Trzeba zaznaczyć, że od 2008 r. ta liczba nie rośnie**.

W sumie wynik finansowy ARiMR (bez kosztów amortyzacji, szacowanych w **2011 r. na 150 mln zł**) określany różnicą między przychodami ogółem a kosztami - jest ujemny i

w 2011 roku wyniesie - **179,862 mln zł** co oznacza, że deficyt wydatków zwiększy się w stosunku **do 2010 roku o 3,64%**. Trzeba przy tym pamiętać, iż koszty działalności pomocowej Agencji, dotyczące dopłat do oprocentowania kredytów bankowych oszacowane wg obowiązującej stopy redyskonta weksli Narodowego Banku Polskiego są ruchome, co powoduje, iż w przypadku jej wzrostu, ogólny deficyt zwiększy się i odwrotnie.

Porównując poziom planowanych kosztów (wydatków) ogółem z wielkością posiadanych środków (przychodów) ogółem, średni statystyczny stopień ich zabezpieczenia wynosi **92,2%**. Jest to sytuacja porównywalna z tą z **2010 r.** kiedy to wskaźnik ten wynosił **92,26%** i zdecydowanie lepsza niż w 2008 i 2009 r. Biorąc pod uwagę, iż w pierwszej kolejności będą finansowane zobowiązania wymagalne Agencji, które na koniec **2011 roku** planowane są na poziomie **201,102 mln zł**, to na wydatki bieżące i uruchomienie środków pomocowych w **2011 roku**, w tym dopłat do oprocentowania kredytów inwestycyjnych, czy innych dopłat, środków budżetowych będzie odpowiednio mniej. **Stąd trzeba mieć na uwadze, iż ich realizacja jest w istotnym stopniu zależna od znalezienia sposobu sfinansowania zadań Agencji, gdyż zapisane dla ARiMR środki nie zabezpieczają w pełni zadań do realizacji zaplanowanych w 2011 roku.**

Powyższe rozważania dotyczą zadań statutowych i wydatków majątkowych ARiMR finansowanych z dotacji budżetowych. Nie uwzględniają jednak zadań zleconych realizowanych przez ARiMR a finansowanych ze środków będących w dyspozycji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. **Biorąc pod uwagę finansowanie przez ARiMR celów Wspólnej Polityki Rolnej planowane łączne wydatki Agencji wzrastają w 2011 roku do kwoty 5.130,429 mln zł, tj. realnie o 12,88% wyższej niż w 2010 r.**

3.2. Agencja Rynku Rolnego (ARR)

W 2011 roku Agencja Rynku Rolnego będzie prowadziła działalność związaną z administrowaniem mechanizmami Wspólnej Polityki Rolnej w tym interwencyjną, w zakresie krajowych płatności uzupełniających dla producentów surowca tytoniowego i plantatorów ziemniaków skrobiowych, w ramach współfinansowania z budżetu krajowego mechanizmów WPR oraz finansowania podatku VAT związanego z administrowaniem mechanizmami WPR. Ponadto administrować będzie mechanizmami krajowymi, realizacją nałożonych zadań statutowych (wydatki bieżące) oraz wydatków inwestycyjnych. Działalność interwencyjna na rynku rolnym finansowana będzie z budżetu środków europejskich przeznaczonych na prefinansowanie do kwoty **863,441 mln zł. Z kolei krajowe płatności uzupełniające dla producentów surowca tytoniowego (**184,561 mln zł**) i plantatorów ziemniaków skrobiowych**

(**46,269 mln zł**) płatne będą z dotacji celowej ujętej w krajowym budżecie, podobnie jak działalność tej Agencji w ramach współfinansowania z krajowego budżetu mechanizmów WPR, odnoszących się do wsparcia rynku produktów pszczelarskich (**9,420 mln zł**), działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych w Polsce i państwach trzecich (**16,397 mln zł**), Programu „Owoce w szkole” (**37,855 mln zł**), a także finansowania podatku VAT związanego z administrowaniem WPR (**90,712 mln zł**). Na powyższe cele w budżecie krajowym zarezerwowane są dotacje w łącznej kwocie **496,812 mln zł** tj. realnie o **22,94% mniej niż w 2010 r.** Agencja w 2011 r. planuje również **wydatki na pomoc techniczną w ramach PROW 2007-2013 w wysokości 1,0 mln zł, tj. o ponad 41% realnie mniej niż w 2010 r.** Tak więc na wydatki związane z administrowaniem mechanizmami WPR w ramach prefinansowania, współfinansowania płatności uzupełniających i pozostałych (finansowanie VAT i pomoc techniczna) zaplanowano w budżecie środków unijnych i krajowych łączną kwotę **1.217,853 mln zł**. Poza tą działalnością w projekcie planu finansowego Agencji na 2011 r. ujęte są przychody Agencji na kwotę **321,2 mln zł**, na które składają się dotacje z budżetu państwa w wysokości **319,106 mln zł**. W ramach tego limitu **208,0 mln zł** Agencja przeznaczyła na mechanizmy krajowe, z czego **90 mln zł na wsparcie finansowe zużycia kwalifikowanego materiału siewnego tj. realnie 10,3% więcej niż w 2010 r. i 118,0 mln zł na dopłaty krajowe do spożycia mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych tj. program „Szkłanka mleka”, a więc realnie o ponad 30% więcej niż w 2010 r.** Ponadto została zabezpieczona kwota w wysokości **0,628 mln zł** na postępowania odwoławcze i wyjaśniające z lat ubiegłych. Łączna niezbędna kwota na finansowanie w 2011 r. **kosztów (ogółem) ARR** jest jednakże wyższa i wynosi **359,312 mln zł**, zaś przychodów wspomniane **321,2 mln zł**, co oznacza deficyt w wysokości **-38,112 mln zł** dotyczący finansowania mechanizmów krajowych, w tym wsparcia finansowego do zużycia kwalifikowanego materiału siewnego. Poza wymienionymi wydatkami Agencja ponosić będzie wydatki administracyjne (bieżące) w wysokości **140,092 mln zł** sfinansowane z dotacji podmiotowej oraz wydatki majątkowe (**10,1 mln zł**) realnie o **20,85% niższe niż w 2010 r.** Dodatkowym źródłem finansowania wydatków Agencji będą w 2011 r. planowane środki własne w wysokości **0,974 mln zł**. Warto podkreślić, iż w 2011 r. łączne przychody Agencji z dotacji budżetu państwa i własne będą nominalnie wyższe, zaś koszty **niższe niż w 2010 r.**, podobnie jak deficyt będzie realnie **niższy w 2011 r. o 14,6%**. Z uwagi na uproszczenie legislacji procesu kwotowania produkcji mleka, w 2011 r. spadnie pracochłonność wykonywania zadań administracyjnych, co spowoduje **zmniejszenie zatrudnienia o 40 etatów** średniorocznie i obniży liczbę zatrudnionych w przeliczeniu na

pełne etaty **do 1260**. Należy też podkreślić, że w 2011 r. zmniejszą się przewidywalne zobowiązania Agencji do kwoty **56,72 mln zł**, z uwagi na zmniejszenie zobowiązań wymagalnych **w 2010 r. o 20,32 mln zł**.

Z kolei na prefinansowanie przewidywanych wydatków w ramach mechanizmów WPR z budżetu środków europejskich w 2011 roku zamierza się wydać **863,441 mln zł**, tj. **realnie o 16,22% mniej niż w 2010 roku (w 2009 r. było to realnie mniej o 9,2% niż w 2010 r., a więc spadek ma charakter postępujący)**. Środki te przeznacza się na działania interwencyjne na rynkach rolnych. Szczegółową charakterystykę wsparcia z tego tytułu poszczególnych rynków rolnych przedstawia Tabela 2. **Uwzględnia ona planowane wydatki z podziałem na refundacje wywozowe (dotacje do eksportu) oraz wywozu produktów przetworzonych do krajów trzecich, a także na środki przeznaczone na interwencje oraz różne dopłaty m.in. do prywatnego przechowywania, produkcyjne, z tytułu restrukturyzacji rynku cukru i inne. Pokazuje także dynamikę realnych wydatków w tym zakresie w porównaniu do 2010 roku, podkreślając kolejny raz wystąpienie spadku bądź wzrostu. Z zamieszczonych danych wynika, że:**

- **w 2011 r. wzrośnie dynamika refundacji eksportowych w porównaniu z 2010 r.** Wzrost wyniesie **23,9%**, podczas gdy w latach poprzednich (2008-2010) notowano sukcesywny spadek,
- **zmaleje dynamika pomocy żywnościowej dla uboższej ludności UE.** W 2011 r. pomoc ta wyniesie **466,271 mln zł (54% ogółu wydatków na prefinansowanie)** tj. będzie **o 3,04% realnie niższa niż w 2010 r.** W latach 2008-2010 wskaźnik ten wzrastał kolejno o **21%, 33%, 46,8%**,
- **w okresie 2008-2011 wahają się udziały wydatków na interwencję rynkową.** W **2008 r.** wynosiły one **17%**, w **2009 r. – 4%**, w **2010 r. - 24,6%** zaś w **2011 r. wyniosą 13,03%** w ogólnych wydatków na prefinansowanie mechanizmów WPR. Podobnie kształtuje się udział różnego rodzaju dopłat w wydatkach ARR na prefinansowanie mechanizmów WPR. W **2011 r. wyniesie on 22,1% (190,855 mln zł)**, podczas gdy w **2010 r. wynosił 21,3%**, w **2009 – 47%** i w **2008 – 15%**.

Tabela 2. Zestawienie przewidywanych wydatków na interwencję rynkową na rynkach rolnych w ramach prefinansowania z budżetu środków europejskich mechanizmów WPR w 2011 r.

Wyszczególnienie	Kwota w 2011 r. w mln zł	Dynamika. Realny spadek/wzrost w stosunku do 2010 r. w %
1. Rynek zbóż	29.530	-63,37
w tym:		
refundacje	0.019	
interwencja	29.511	
2. Rynek mięsa, drobiu i jaj	65.810	+87,9
w tym:		
refundacje	63.163	
dopłaty	2.637	
3. Rynek mleka i przetworów mlecznych	162.712	-39,42
w tym:		
refundacje	21.720	
interwencja	83.014	
dopłaty	57.978	
4. Rynek skrobi ziemniaczanej	12.083	-10,95
w tym		
dopłaty	12.083	
5. Rynek cukru	58.739	-25,03*
w tym:		
refundacje	6.785	
dopłaty	51.974	
6. Rynek miodu	9.420	+1,52*
w tym:		
dopłaty	9.420	
7. Owoce w szkole		
w tym:	37.855	-9,01
dopłaty	37.855	

8. Rynek lnu i konopi	0.847	+6,99*
w tym:		
dopłaty	0.847	
9. Rynek suszu paszowego	1.674	-10,97
w tym:		
dopłaty	1.674	
10. Dostarczanie nadwyżek żywności uboższej ludności UE	466.274	-3,04
w tym:		
zwrot kosztów pomocy żywnościowej	466.274	
11. Program działań promocyjnych i informacyjnych (dopłaty)	16.387	-29.60
dopłaty	16.387	
R A Z E M	863.411	-16,22*

Źródło: *Informacja Agencji Rynku Rolnego o projekcie budżetu na 2011 r.*, październik 2011 r.

Uwaga: * gwiazdką oznaczono spadek/wzrost po raz kolejny.

Powyższe dane dowodzą, iż w 2011 r. zmaleje interwencja na większości rynków rolnych w Polsce. W największym stopniu dotyczyć to będzie rynku zbóż, mleka i cukru, a także realizacji programu „Owoce w szkole” oraz dostarczenia nadwyżek żywności dla biedniejszej ludności UE. Względnie wzrasta natomiast interwencja na rynku mięsa i jaj (realnie o 87,9%). W sumie jednak prefinansowanie interwencji rynkowej z Budżetu Środków Europejskich będzie w 2011 r. realnie niższe o 16,22% niż w 2010 r..

4. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS)

Kwota dotacji budżetowej wydatkowana na potrzeby KRUS (tj. wydatków społecznie zdeterminowanych) **będzie w 2011 roku wynosiła 15.811.660 mln zł, tj. realnie o 4,62% mniej niż w 2010 roku.** Jest to ok. **124,5%** zaplanowanych na **2011 r.** wydatków na Rolnictwo, rozwój wsi, rynki rolne i rybołówstwo. Warto zauważyć, iż w **2010 r.** było to **120,7%** według planowanego wykonania budżetu, a więc pomimo niższej kwoty udział ten jest w 2011 r. wyższy o **3,8%** niż w 2010 r. W **2009 r.** było to jednak **128,8%** (po uwzględnieniu korekty, o czym niżej). Zmiany zapisów budżetowych środków na prefinansowanie WPR w związku z powołaniem z dn. 1.01.2010 r. budżetu środków europejskich **uniemożliwia bezpośrednie porównywanie tej relacji do wcześniejszych**

okresów. Zauważmy jednak, że w budżetach z lat poprzednich (z uwzględnieniem pożyczek na prefinansowanie wydatków unijnych w budżecie rolnym) udział KRUS-u **wynosił w 2008 r. 80,4%, w 2007 r. 88,4%, w 2006 r. 181%, w 2005 r. 182%, a w 2004 r. 213%** wydatków planowanych na **Rozwój rolnictwa, wsi, rynków rolnych i rybołówstwa, a więc występowała już wcześniej wyraźna tendencja do ograniczania socjalizacji krajowego budżetu rolnego.** Warto przypomnieć, iż w okresie przedakcesyjnym tj. w latach 2001-2002 wydatki na KRUS były ponad 4 krotnie wyższe niż na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne. W ostatnich trzech latach 2009-2011 udział ten względnie się ustabilizował na poziomie ok. **125%** w relacji do wydatków na ścisłe cele rolnicze, zaś średnioroczne wahania oscylują wokół **3-4%**.

Z kwoty dotacji do KRUS w 2011 roku **95,63%** środków przeznacza się **na fundusz emerytalno-rentowy (15.120,037 mln zł), 4,23% na świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone z KRUS do wypłaty przez ZUS (668,44 mln zł) oraz 0,14% na pozostałe świadczenia.** Tworzą je dotacje celowe do funduszu prewencji i rehabilitacji (**1 mln zł**), na pokrycie składek na ubezpieczenia zdrowotne (**22,1 mln zł**), refundacje ulg dla inwalidów wojennych i wojskowych z tytułu ubezpieczenia OC i AC (**0,06 mln zł**) oraz pozostałe zadania z zakresu polityki społecznej (**0,06 mln zł**). Warto zauważyć, iż dotacja z budżetu państwa stanowi w **2011 r. 91,53%** ogółu wpływów do funduszy KRUS, jest to odsetek podobny jak w **2010 r. (91,57%)**. Łączna suma wydatków na KRUS w 2011 roku to około **5,04%** ogółu wydatków budżetu państwa. W latach poprzednich udział ten wynosił: w **2010 r – 5,37%, w 2009 r. – 5,52%, w 2008 r. – 5,09%, w 2007 r. – 5,9%, w 2006 r. – 6,63%, w 2005 r. – 6,93%, w 2004 r. – 7,8%, w 2003 r. – 8,7%, w 2000 r. – 9,06%, a w 1998 r. – 10,16%.** Oznacza to, iż na przestrzeni ostatnich 14 lat zmniejszył się on o ponad połowę (**50,4%**), przy czym w 2011 roku nastąpił kolejny spadek i udział ten zmalał o **0,33%** w stosunku do 2010 roku, zaś w odniesieniu do 2004 r. tj. roku akcesji Polski do UE o **2,76%**.

Wszystko to dowodzi, iż rola wydatków na KRUS w budżecie rolnym Polski relatywnie spada, przy czym w pierwszym siedmioletnim okresie przedakcesyjnym tj. w latach 1998-2004 spadły one o **2,36%**, zaś po akcesji Polski do UE tj. w latach 2005-2011 o dalsze **2,76%**. Można więc sądzić, iż racjonalizacja budżetu rolnego, polegająca na względnym ograniczeniu jego funkcji socjalnych, trwa nieprzerwanie od kilkunastu lat, przy czym po wstąpieniu Polski do UE uległa ona przyspieszeniu. Wskazuje na to również relacja wydatków na KRUS oraz na sektor rolny (tj. rolnictwo, rozwój wsi, rynki rolne i rybołówstwo). W tym przypadku ostatnie trzy lata przynoszą względną stabilizację tej relacji na poziomie **1,2-1,25 do 1**, co świadczy też, iż redukcje

państwowych dotacji na KRUS zbliżają się do krytycznego progu wydatków społecznie zdeterminowanych. Warto podkreślić, iż dzieje się to w warunkach sukcesywnie rosnącego PKB i spadku absolutnego poziomu wydatków na KRUS. Zjawiska, o których mowa przeczą, ujawnianej czasami w mediach, potrzebie generalnej reformy KRUS, tj. zasad tworzenia jej przychodów i wydatków.

Moim zdaniem możliwe są co najwyżej dalsze, jednak ewolucyjnie przeprowadzane korekty, racjonalizujące przychody KRUS, głównie w odniesieniu do jego funduszu składkowego. Pamiętać jednak trzeba, iż kumulacja negatywnych skutków społecznych, głównie niewydolności dochodowej gospodarstw rolnych narastała przez wiele lat, stąd redukcja środków budżetowych na cele KRUS może mieć jedynie charakter względny (zmniejszenie udziałów w wydatkach budżetowych), a nie dotyczyć istotnego ograniczenia poziomu dotacji do ubezpieczenia społecznego rolników. Przez dłuższy czas jeszcze trzeba będzie wspierać zarówno sferę ekonomiczną, jak i socjalną w gospodarstwach rolnych, w zgodzie z akceptowaną społecznie wizją przekształceń w obu sferach.

5. Agencja Nieruchomości Rolnych (ANR)

W wydatkach budżetu rolnego w 2011 roku **nie przewiduje się** dotacji państwa dla ANR na wykup na rzecz Skarbu Państwa nieruchomości od rolników przechodzących na rentę lub emeryturę. (ostatni raz wydatki na ten cel zapisane były w budżecie rolnym na 2009 r.). **Planuje się natomiast, iż przychody Agencji wyniosą ogółem 155,3 mln zł**, tj. będą realnie **1,86% wyższe niż w 2010 r.** Koszty natomiast wyniosą **160,3 mln zł** i będą realnie **o 1,72% wyższe niż w roku poprzednim.** Daje to jednak ujemny wynik finansowy w wysokości **-5 mln zł.** **Deficyt ten równy jest planowanej w 2011 roku amortyzacji i zostanie pokryty z funduszu rezerwowego. Jest on nominalnie taki sam co w 2010 roku.** Powstał w warunkach zatrudnienia **1060 osób** (w przeliczeniu na pełne etaty), tj. **o 100 więcej zatrudnionych** niż w 2010 roku i przy **61,45% udziale wynagrodzeń w kosztach ogółem Agencji, tj. o 0,39% większym niż w roku poprzednim.** Dane te uzupełniają informacje odnośnie aktywów trwałych i obrotowych Agencji, planowanych na koniec grudnia 2011 roku, odpowiednio na **18 mln zł i 44,310 mln zł, łącznie 62,310 mln zł, tj. nominalnie tak jak w roku 2010.** Z kolei zobowiązania według wartości nominalnej wyniosą na koniec **2011 roku 25 mln zł** i będą analogiczne co w roku poprzednim.

Natomiast plan finansowy Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (ZWRSP) na **2011 r. zakłada wielkość przychodów** (głównie ze sprzedaży i korzystania z mienia zasobu) ogółem na kwotę **2.946,0 mln zł**, tj. realnie o **25,48% więcej niż przewidywane jego wykonanie w 2010 roku.** Z kolei koszty mają wynosić w **2011 r. ogółem 2.536,03 mln zł**,

tj. realnie o **18,97%** więcej niż w **2010 roku**. Daje to jednak wynik finansowy w wysokości **+ 409,97 mln zł**, tj. realnie o **89,66%** wyższy niż w **2010 roku**. Wpłaty do budżetu państwa wyniosą w **2011 r. 2.159,0 mln zł**, zaś zasilenie funduszu rekompensacyjnego **181 mln zł**, podczas gdy w 2010 r. przewiduje się, iż wyniesie ono **652 mln zł**. W **2011 r. będą więc one ok. 3,6 raza niższe**. Warto jednak pamiętać, iż wpływy z gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa planuje się na kwotę **2.319,0 mln zł** (w 2010 r. było to **1.956,4 mln zł**), zaś wydatki ogółem wyniosą **1.369,4 mln zł** (w 2010 r. było to **2.008,5 mln zł**) z czego **840,1 mln zł** stanowią będą przekazy wewnętrzne (w 2010 r. **1.373,0 mln zł**). Tak więc różnica planowanych wpływów i wydatków wyniesie na koniec **2011 r. +949,6 mln zł**, podczas gdy w 2010 r. była ona ujemna i wynosiła **-52,100 mln zł**. Na rachunkach ZWRSP zgromadzone zostaną w **2011 r. środki w wysokości 1.697,449 mln zł** (w 2010 r. było to **762,849 mln zł**). Równocześnie należności (długo i krótkoterminowe) Zasobu ANR wyniosą w 2011 roku (na dzień 31.12) **1.702,0 mln zł** i będą o **100 mln zł nominalnie wyższe niż w 2009 r.** Zobowiązania Zasobu ANR wyniosą w 2011 r. **267,25 mln zł**, podczas gdy w 2010 r. wyniosą **1.039,0 mln zł**, a więc będą ok. **3,9 raza większe niż w 2011 r.** Limit poręczeń i gwarancji kredytowych będzie wynosił **10 mln zł** podobnie jak w 2010 r., podczas gdy w 2009 roku był 3-krotnie wyższy (**30 mln zł**). Średnioroczna liczba zatrudnionych (w przeliczeniu na pełne etaty) obniży się w 2011 r. w stosunku do 2010 r. o **150 osób** i wyniesie **1230 osób** (w 2009 roku było to **960 osób**, zaś w 2008 r. **1400**). W związku z powyższym ogólny poziom wynagrodzeń wraz z narzutami obniży się do kwoty **83,28 mln zł** i będzie realnie o **8,09%** niższy niż w 2010 r.

III. Konkluzje

1. W strukturze wydatków budżetowych państwa na 2011 rok na sektor rolno-żywnościowy można wyodrębnić trzy wyraźne części. W pierwszej określone są wydatki na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne oraz rybołówstwo, w tym rezerwy celowe wraz ze współfinansowaniem programów WPRiR łącznie na kwotę **12.703,813 mln zł**, tj. realnie o **7,55%** mniej niż w 2010 roku. W drugiej części budżetu rolnego wydatki te powiększono o środki przewidziane planem finansowym KRUS, co spowodowało, że pierwotna kwota wzrosła o **15.811,668 mln zł**, tj. do sumy **28.515,491 mln zł**, tj. realnie o **5,95%** mniej niż w 2010 roku. W trzeciej części uwzględniono środki z UE (budżet środków europejskich) w wysokości **22.766,169 mln zł**. Dodać trzeba także środki na pożyczki z Banku Gospodarstwa Krajowego (BGK) na prefinansowanie PROW 2007-2013 w kwocie **1.241,227 mln zł**, które wlicza się także do środków europejskich. Tak

więc łączna suma wydatków na rozwój rolnictwa, wsi i rynków rolnych wraz ze środkami UE (prefinansowane) i z prefinansowaniem PROW 2007-2013 z budżetu krajowego za pośrednictwem BGK wynosi 52.522,882 mln zł, tj. realnie więcej o 1,32% niż w 2010 r. Bez wspomnianych pożyczek BGK na cele PROW (głównie pomoc techniczną) suma wydatków budżetu rolnego na 2011 r. z uwzględnieniem środków pochodzących z UE wynosi 51.281,655 mln zł i jest realnie o 2,86% wyższa niż w 2010 r. Warto tu podkreślić, iż udział wydatków budżetowych na rolnictwo, rozwój wsi bez KRUS oraz środków unijnych wyniesie w 2011 roku 4,05% wydatków budżetu państwa (w 2010 roku było to 4,45%) a z uwzględnieniem KRUS 9,1% (w 2010 roku 9,83%). Należy jednak przypomnieć, iż jeszcze w 2002 roku udział kwot przeznaczonych na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne w wydatkach budżetowych wynosił 1,98%, a w całym okresie 1997–2003 tzn. przed przystąpieniem Polski do UE odpowiednio 2,23%. Można więc przyjąć, iż w stosunku do okresu poprzedzającego członkostwo Polski w UE udział ten w 2011 roku, tj. po siedmiu latach członkostwa jest blisko 1,8 razy wyższy niż przed akcesją Polski do UE. Jeśli zaś chodzi o udział wydatków na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne (bez KRUS) w PKB to w 2011 roku wyniesie on 0,85% (w 2010 roku 0,95%). Gdy wziąć pod uwagę także wydatki na KRUS to wskaźnik ten wzrasta do 1,91% (w 2010 r. 2,1%), zaś z KRUS i środkami z UE wraz z prefinansowaniem na pożyczki z BGK wzrasta on do 3,51% (w 2010 r. wynosił on 3,59%). Bez uwzględnienia wydatków z budżetu środków europejskich w 2011 r. liczby te wynoszą odpowiednio 1,99% (w 2011 r.) i 2,23% (w 2010 r.).

2. Dynamika realnych wydatków na cele budżetu rolnego w 2011 roku finansowane wyłącznie ze środków krajowych (wraz z budżetami wojewodów) dowodzi podobnej asymetrii planowanych wydatków, co w 2010 r. Tylko w 14 pozycjach wystąpił realny przyrost wydatków (w 2010 r. w 12), przy czym w 3 (w 2010 r. w 4) po raz kolejny z rzędu, zaś w 18-tu (w 2010 r. w 17) zaznaczył się ich spadek, przy czym w 8 (w 2010 r. w 9) kolejny raz z rzędu (por. tabela 1). Ocena tej dynamiki w ujęciu wartościowym wskazuje jednak na wyraźną przewagę przyrostów i to ponad połowę. Suma przyrostów wydatków na różne tytuły budżetowe wynosi 365% (w 2010 r. 293%), a spadków 239% (w 2010 r. 281%). W budżecie rolnym na 2011 r. pojawiły się natomiast wyraźne preferencje celowe. Do takich należy zaliczyć wydatki na melioracje wodne, na które w krajowym budżecie przeznaczona jest w sumie 532,6 mln zł, łącznie z rezerwą celową 210 mln zł. Kwota ta może być wsparta środkami z UE zapisanymi w budżetach wojewodów na rzecz PROW na lata 2007-2013 w łącznej wysokości 273,32 mln zł oraz środkami

pochodzącymi z rezerwy celowej wojewodów w wysokości 107,545 mln zł. Fakt ten ocenić trzeba zdecydowanie pozytywnie. Od lat zaznacza się niedostatek nakładów na rzecz konserwacji urządzeń wodnych, koszenia, odmulania, utrzymania w należyтым stanie wałów i urządzeń melioracji podstawowej, na co wskazują interwencje poselskie. Powodzie i podtopienia w 2011 r. dobitnie uświadomiły potrzebę działań w tym zakresie. Celowość tych wydatków budżetowych jest więc jak najbardziej słuszna i należy wszystko zrobić, by nakłady były jak największe. Warto też zadbać, by środki zapisane w rezerwach wojewodów w budżecie krajowym i środków europejskich były wyraźnie związane z podnoszonym tematem (nie były przenoszone na inne tytuły), co pozwoliłoby uznać melioracje wodne jako charakterystyczny cel budżetu rolnego na 2011 r. Cieszy też, iż w budżecie na 2011 r. rosną wydatki na cele komplementarne, jak spółki wodne czy prace urządzeniowo-geodezyjne na potrzeby rolnictwa. Te ostatnie mogą być również wspierane środkami UE będącymi w dyspozycji wojewodów w ramach PROW na lata 2007-2013. Inną cechą opiniowanego budżetu jest konsekwentny, kolejny rok z rzędu, wzrost wydatków na cele oświaty i wychowania na rzecz rozwoju rolnictwa - dotyczące szkolnictwa zawodowego, doksztalcania i doskonalenia nauczycieli, rozwoju internatów i burs szkolnych.

Budżet rolny na 2011 r. sygnalizuje też zmianę odnoszącą się do problematyki szeroko rozumianego postępu innowacyjnego w rolnictwie. Po raz pierwszy od lat rosną realne wydatki na Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt, nakłady na ochronę roślin, postęp biologiczny w produkcji roślinnej, rolnictwo ekologiczne oraz Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych. Szkoda tylko, że do tej grupy pozytywnych przykładów nie można zaliczyć postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej, gdzie nadal wystąpi realny spadek wydatków o 3,81%. Odnotować też trzeba wyraźny wzrost wydatków w budżecie rolnym w związku z przygotowaniem Polski do sprawowania prezydencji w UE w 2011 r., a także na administrację publiczną. Jeśli zaś chodzi o spadki wydatkach budżetowych to w największym stopniu dotyczą one ubezpieczeń upraw rolnych i zwierząt gospodarskich. Najwyraźniej problem ubezpieczeń ryzyka w rolnictwie nie może się, póki co, doczekać stabilnych, długookresowych rozwiązań systemowych, ale także i w tym zakresie UE nie ma jednoznacznego stanowiska. Podkreślić też należy, iż planowane redukcje wydatków na większość wymienionych wyżej tytułów (por. tabela 1) wskazują, iż ustawodawca starał się utrzymywać ich poziom nominalny przynajmniej na poziomie z 2010 r., stąd spadki większości tytułów nie przekraczają 2,3% poziomu planowanej na 2011 r. inflacji.

3. Przepływy środków finansowych pomiędzy UE a Polską w z przeznaczeniem na rolnictwo, rozwój wsi, rynków rolnych i obszarów wiejskich oraz rybołówstwa przyniosą stronie polskiej w 2011 r. efekty netto. Składka Polski do budżetu UE, którą w 2011 roku szacuje się na 15.656,42 mln zł (przy prognozowanym kursie 3,75 PLN/EUR) będzie wyższa o 1,574 mld zł niż w 2010 roku (realnie o 8,88%) i o 1,5 mld zł większa niż w 2009 r. Równocześnie będzie niższa o ok. 7,4 mld zł od przyznanej Polsce kwocie w budżecie środków europejskich. Stanowi ona 65,2% środków w budżecie rolnym przyznanych Polsce jako środki UE, które będą w 2011 r. prefinansowane, podczas gdy w 2010 roku było to 88%, w 2009 r. 95%, a w 2008 r. ok. 81%. Należy jednak dodać, że ogólna suma środków przekazanych w 2011 r. Polsce przez UE ma wynieść 71.390,492 mln zł, z czego na zadania ujęte w budżecie rolnym finansowane ze środków UE 24.007,391 mln zł tj. ok. 33,62% (z pominięciem pożyczek z BGK, głównie na pomoc techniczną, jest to 22.766,169 mln zł tj. 31,89%). Udział ten jest o 4% niższy niż w 2010 r., głównie ze względu na wzrost ogólnej sumy środków przekazywanych Polsce przez UE w 2011 r. Można jednak przyjąć, iż wydatkowaniu z krajowego budżetu 1 zł na współfinansowanie i finansowanie celów unijnych z krajowego budżetu rolnego zapisanych w rezerwach celowych budżetu państwa i środkach na pożyczki BGK (4.726,051 mln zł) towarzyszy w 2011 r. 4,81 zł wydatkowane z budżetu środków europejskich na prefinansowanie zadań i programów unijnych w budżecie rolnym. W 2010 r. było to 2,67 zł, a w 2009 r. współczynnik ten wyniósł 2,41 zł. Inne wyliczenia dowodzą, iż beneficja polskiego rolnictwa i wsi z tytułu WPR ulegną w 2011 r. nieznacznemu zwiększeniu w porównaniu z 2010 r. Można przyjąć, iż o ile na 1 zł wniesionej przez Polskę składki do budżetu ogólnego UE przypada w 2011 roku 4,56 zł środków przekazanych przez UE, to z tego 1,53 zł przeznaczone będzie na cele i zadania unijne w budżecie rolnym, podczas gdy w 2010 r. było to 1,50 zł. W poprzednich latach odpowiednie liczby wynosiły: w 2009 r. 1,30zł, w 2008 roku - 1,56 zł, w 2007 roku – 1,10 zł, a w 2006 roku – 1,06 zł (zauważyć jednak należy, że udział środków unijnych przeznaczanych na cele rolne względnie maleje na tle w ogółu środków unijnych, które Polska otrzyma w 2011 r.). Z całym więc przekonaniem można powiedzieć, iż rolnictwo i wieś w Polsce będą także w 2011 roku beneficjentem netto procesu integracji Polski z UE i będzie to w stopniu nieco wyższym niż w 2010 r. i wyraźnie wyższym niż średnia z okresu ostatnich sześciu lat (2006-2011) – 1,34 zł na 1 zł składki do unijnego budżetu.

4. Budżet rolny w 2011 roku w odniesieniu do KRUS kontynuuje obserwowaną od kilku lat tendencję malejącego udziału wydatków KRUS w ogóle wydatków budżetowych na

rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne. Wydatki na KRUS będą w 2011 roku realnie o 4,62% niższe niż w 2010 r. Niemniej stanowić będą 124,5% projektowanych w 2011 r. wydatków na Rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne i rybołówstwo, podczas gdy w 2010 r. było to 120,7%, a w 2009 r. 128,8%. Trzeba jednak pamiętać, iż w latach 2001–2006 wydatki budżetowe na KRUS wielokrotnie przewyższały wydatki na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne, a w latach 2001-2002 aż czterokrotnie. Udział wydatków na KRUS w 2011 roku stanowi 5,04% projektowanych wydatków budżetu państwa (w 2010 r. było to 5,37%, w 2009 r. 5,52%), ale trzynastu lat temu (w 1998 roku) było to aż 10,16%. Pomimo więc różnych fluktuacji bieżących wydatków na KRUS w długim okresie występuje tendencja do względnego zmniejszania udziału KRUS w budżecie rolnym tj. malejącej jego socjalizacji. Niemniej w relacji do wydatków na rolnictwo, rozwój wsi, rynki rolne i rybołówstwo, wydatki na KRUS przestały w 2011 r. spadać i w okresie ostatnich trzech lat 2009-2011 stabilizują się na średnim poziomie ok. 124-125% tych pierwszych.

5. Budżet na 2011 r. dowodzi, iż rząd konsekwentnie, w rosnącym stopniu, wiąże rozwój krajowego rolnictwa, wsi oraz rybołówstwa ze środkami pomocowymi z UE. W 2011 roku będą one stanowić 84,19% łącznych wydatków budżetu rolnego z uwzględnieniem KRUS. W poprzednich latach wskaźnik ten wynosił: w 2010 r. – 71,26%, w 2009 r. – 49,9%, w 2008 r. – 35%, w 2007 r. – 39%, w 2006 r. – 46,5%, w 2005 r. – 41%, zaś w 2004 r. – 25,1%. Liczby te dowodzą narastającej tendencji wzrostu udziału pomocy unijnej w wydatkach budżetowych na sektor rolny w Polsce. Tak więc w siódmym roku członkostwa Polski w UE zaznaczył się wyraźny wzrost udziału pomocy unijnej w wydatkach budżetowych na sektor rolny w Polsce, który w porównaniu z pierwszym rokiem członkostwa (2004 r.) jest ponad trzykrotnie wyższy. Wzrost udziału wydatków unijnych obserwuje się także w ogóle wydatków na sektor rolny, wliczając w to KRUS i środki z UE. Odpowiedni wskaźnik dla 2011 roku wynosi 45,71%, dla 2010 r. – 41,61%, w 2009 r. – 33,17%, w 2008 r. – 26,1%, w 2007 r. – 28,1%, w 2006 r. – 32%, w 2005 r. – 29,1% i w 2004 r. – 20,1%. Także w tym ujęciu obserwuje się wyraźny wzrost unijnego wsparcia w wydatkach budżetu rolnego w Polsce. Potwierdza to tezę, iż bieżący i długofalowy wpływ unijnych środków finansowych i instytucji na sytuację ekonomiczno-społeczną rolnictwa, wsi, obszarów wiejskich i rybołówstwa jest wiodący i kluczowy dla ich dalszego rozwoju.

6. Wydatki budżetu rolnego na 2011 rok są w dużym stopniu spolaryzowane. Ekspozowanych jest kilka tytułów budżetowych. Poza wydatkami na PROW, płatności

bezpośrednie, czy wsparcie socjalne mieszkańców wsi (KRUS) zaznaczają się wydatki na melioracje wodne, prace geodezyjno-urzędzeniowe, co należy przyjąć z dużym zadowoleniem, ale także na szkolnictwo zawodowe i oświatę i wychowanie młodzieży wiejskiej oraz postęp i innowacje w rolnictwie. Zdecydowanie rośnie też rola środków unijnych w relacji do wydatków krajowego budżetu. Redukcje wydatków wyraźnie zaznaczają się tylko w kilku obszarach m.in. w zakresie ubezpieczeń rolniczych. W przypadku wielu tytułów budżetowych wydatków nie przekraczają one jednak poziomu inflacji tj. 2,3%. Budżet rolny na 2011 r. skonstruowany został w warunkach otaczającego Polskę kryzysu gospodarczego, bądź sytuacji pokryzysowej. Miało to zapewne wpływ na ostrożność ustawodawcy w planowaniu wydatków, co można zrozumieć.

Podsumowując, należy pozytywnie ocenić plan wydatków w budżecie na 2011 r. w sektorze rolnym, przede wszystkim ze względu na wysoką ich celowość, ściślejszy i narastający związek z funduszami unijnymi oraz obecne w nim akcenty innowacyjne i prooświatowe. Zapewne zaowocuje to w przyszłości bardziej dynamicznym rozwojem całego sektora rolno-żywnościowego w Polsce. Na pytanie, czy jest szansa, by przyszłoroczny budżet był jeszcze bardziej ofensywny należy odpowiedzieć twierdząco (patrz porównanie przyrostów i spadków wydatków – tabela nr 1). To, co jednakże zapisano cieszy, gdyż oznacza możliwy w 2011 roku postęp w rozwoju rolnictwa, wsi, obszarów wiejskich i rybołówstwa w Polsce.

